

EMLÉKEK A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI TANSZÉK MÚLTJÁBÓL (1956–1961)

KOVÁCS ILONA

Több mint hatvan év távlatából, a hallgató szemszögéből kísérek meg néhány emléket visszaidézni a Könyvtártudományi Tanszék 1956–1961-es korszakának történetéből.

Évfolyamunk 1956 őszén kezdte meg tanulmányait. Ebben az időszakban kétszagos oktatás folyt az egyetemen. A könyvtár szak, mint sok annyi más szak, a kis szakok közé tartozott, aminek számos előnye volt. Ebben a zártabb közösségben jobban megismerhettük egymást, s az ötödik év végére szinte testvéri közösséggé váltunk, ami esetünkben egy életre szóló összetartozást is jelentett. A másik szakon azonban ennél egy jóval nagyobb csoporthoz tartoztunk, mert a könyvtáros hallgatók többsége ebben az időben magyar és történelem szak között választhatott. (Később, nem gyakran, idegen nyelvi és természettudományi szakok is társulhattak a könyvtárossághoz.) A magyar és történelem szakon már közel 100–100 hallgató volt egy évfolyamon.

Könyvtár szakon 1956-ban 21-en indultunk. Kis csapatunk nagyobb része magyar szakos volt, míg kisebb része, hat hallgató, a történelmet választotta második szaknak. Azt hiszem a második szakunknak mindnyájan nagy hasznát vettük, akár közművelődési, akár tudományos könyvtárban dolgoztunk pályánk során. Tartalmi kérdésekben a későbbiekben volt mire építeni. A gyűjtemények speciális tartalmi vonatkozásait az egyetemen speciálkollégiumként, majd a pálya során a helyszínen vagy továbbképzések keretében sajátítottuk el. Én azt tapasztaltam, hogy az alpműveltség és kultúra ismerete elengedhetetlen a könyvek és információk világában. Esetünkben ezt segítette, hogy mind a magyar, mind pedig a történelem szakon a világirodalom és világtörténelem is része volt a tanulmányoknak. Az összefüggések megismerése, a korszakok közötti orientáció, az értékek hierarchiája a könyvtárosi munka minden mozzanatában alapját képezte a minőségi munkának. A könyvtár szakon a képzés két irányból közelítette meg a szakmai felkészítést, sok gyakorlatra épülve kezdetektől kezdve foglalkoztunk a könyvtári munka alapelemeinek elvi szempontjaival és gyakorlati szabályaival. Így megismerkedtünk a gyűjteményszervezés, feldolgozás és tájékoztatás módszertani és technikai kérdéseivel, illetve a katalogizálás, katalógusépítés, a tartalmi feltárás, osztályozás vagy szakozás, majd később a dokumentáció módszereivel és eszközeivel. Ezeket az ismereteket előadások, gyakorlatok, könyvtárlátogatások, a tanszékvezető vezetésével tett szakmai kirándulások bővítették. Utóbbiak keretében a település egyéb művelődési intézményeit, színházi előadásait is meglátogattuk. A nyári könyvtári gyakorlat keretében is jelentős szakmai tapasztalatokat szereztünk. A katalogizálási ismereteket *Léczes Károly*,

Ady Mária, Sz. Nagy Katalin, míg a szakozást és a dokumentáció bizonyos ismereteit (pl. fotótechnikai alkalmazásokat) *Babiczky Béla* tanította. A későbbi évfolyamoknál ezek az ismeretek tovább differenciálódtak, további szakemberek bevonásával. A bibliográfiai ismereteket a tárgy nagymesterei és kiváló szakemberei, *Kőhalmi Béla* és *Szentmihályi János* adták elő. Ők adták kezünkbe a kiváló jegyzetekhez kapcsolódva illusztrációs anyagként az Egyetemi Könyvtár kézikönyvtárából hozott eredeti kiadványokat. Nem volt könnyű ezt a lexikális tudást elsajátítani és nem is volt nagy kedvence korosztályunknak. Ehhez az a polihisztor szintű tudás lett volna szükséges, amellyel oktatóink képesek voltak eligazodni a kultúrák és korszakok „útvesztőiben.” Ők igyekeztek minél többet közvetíteni számunkra. Később a gyakorlatban tapasztalta meg az ember a bibliográfiai ismeretek értékét: abban az időben az információszerzés és információszolgáltatás alapvető és megbízható forrásai ezek a nagy tudással és felkészültséggel összeállított kézikönyvek voltak. Sok könyvtári feladat (beszerzés, feldolgozás, tájékoztatás) érvényes bázisát képezték.

A konkrét könyvtártani ismeretek köré az egyes könyvtártípusok és azok rendszerré szervezése adta azt az általános megközelítést, amely az egyes könyvtárakon belül folyó munkák célját és értelmét világította meg. Mindez elvezetett az írás-, olvasás-, könyv- és könyvtári kultúra elméleti kérdéseinek felvetéséhez, továbbá az igények és szükségletek felmérésének és ellátásának kérdéseihöz. Majd elvezetett a később önálló tárgyakká váló stúdiumokhoz, mint az olvasáskutatás, könyvtárszociológia, kommunikáció. Ebben az időszakban ezeket a kérdéseket a könyvtártan keretében, később a könyvtárügy és könyvtárpolitika speciális kollégium keretében e témák oktatója, *Kovács Máté* adta elő számunkra. Másodéven évfolyamunknak az olvasáslélektant *Radnai Béla* pszichológus tanította, az utánunk jövőknak pedig már felkészült olvasáskutatók dolgozták ki a vonatkozó ismeretek körét. A gyermekkönyvtár problematikáját *Rácz Aranka* foglalta össze, a népművelés, a közművelődés kérdéseit pedig *Novák Józseftől*, majd *Ibos Ferentől* tanultuk. A könyvtári szolgáltatások olyan speciális és szükséges formájáról, mint a kiadványszerkesztés, *Fülöp Gézá*tól kaptunk eligazítást.

Minderre a konkrét szakmai ismeretre épült, ezt foglalta keretbe az a fejlődéstörténeti stúdium, amely a könyv- és könyvtári kultúra történetével ismertetett meg minket a középkortól a modern időkig. Az egyes korszakokra tagolt ismereteket olyan kiváló és ismert szakemberek adták elő, mint *Mezey László*, *Fitz József*, illetve új szemléletű megközelítésben *Kovács Máté*. Később szintén értékes szakemberek, mint *Fülöp Géza* vagy *Voit Krisztina* váltak a téma szakértőivé és oktatóivá. Az 1956–61-es korszakban speciális ismeretekkel ismerkedhettünk meg *Mezey László* írástörténeti és paleográfiai, *Koroknay Éva* könyvművészeti, valamint *Dezsenyi Béla* sajtótörténeti előadásain.

Ezekkel az ismeretekkel generációnk, s az utánunk következők a magyar könyvtárügy 1960–70-es éveinek jeles és eredményes szakembereivé váltak. E tanulmányok, s a kapott alapos módszertani útmutatás többeket elindított a kutató munka útján is.

Évfolyamunk tagjai közül sokan jöttek vidékről: ők többnyire kollégisták voltak, s ez még inkább növelte az összetartozás érzését. A vidékiek szint, nyitottságot hoztak,

a budapestiek a fővárosi élet tapasztalatait, a lehetőségek, eszközök ismeretét. Jól kiegészítettük egymást. Sok közös programot szerveztünk: hétvégeken a budai hegyekre kirándulásokat, rendszeresen színházlátogatásokat, közös tanulást stb. Jegyzeteinket cseréltük, sőt nehezebb tantárgynál, mint a paleográfia, mindig „ügyeletes” jegyzetelő dolgozott, majd végleges letisztázás eredményeként közös jegyzetanyagot állítottunk össze. Az egyetemi tanulmányaink során hamar megismertük egymás adottságait. A kollégiumi közösség, különösen az Eötvös Kollégiumban élő társaink számára fórumot is, szervezett kereteket is jelentett például kollégiumi költői, szerzői estek formájában. Itt megismerhettük tehetséges társaink munkáit. A mi csapatunk egyik tagját később Kossuth-díjjal kitüntették. Élmény volt tanúja lenni annak, ahogy közös világunk, átszűrődött társaink költeményében vagy prózájában; új élményhez is juthattunk másféle tapasztalataik megismerése révén. A művészeti csoportokban tevékenykedők az egyetem kórusának koncertjein örülhettek évfolyamtársaik tapsának. Ez az egymás iránti érdeklődés kölcsönös volt kis közösségünkben. A főváros könyvtárait mindnyájan sokat látogattuk, a kollégistáknak mégis különleges lehetőséget jelentett a kollégium épületében késő estig működő patinás gyűjtemény, az 1895-ben létrejött Eötvös Könyvtár.

Évfolyamunkban az összetartozást megerősítette az is, ahogy szembesültünk a történelemmel. Mi 1956 szeptemberében léptünk be az egyetem kapuján. Éppen csak kezdtük megismerni egymást és tanárainkat, a középiskola zártsága után az egyetemi élet relatív szabadságát. Össze kellett hangolnunk az elvben kötelező tanrendet, az előadások és szemináriumok előírt ütemét a jegyzeteléssel, a szemináriumi dolgozatok, kiselőadások követelményeivel.

Október 23-án *Kardos László* professzorunkat hallgattuk déli 12-ig a X-es teremben. Onnan mentünk le csapatostul az egyetem nagy kapuja előtt, a Pesti Barnabás utcában a „Százéves” étterem bejáratánál gyülekező felvonulókhoz. A hosszas várakozás után a megérkezett engedély kihirdetését követően indultunk el a Március 15. tér, Kossuth Lajos utca, Bajcsy-Zsilinszky út, Nagykörút, Margit-híd útvonalon (itt láttam először a lyukas zászló születését) a Bem térre az integető, csodálkozó, mosolygó fővárosiak sorfala között. Ide érkeztek a műegyetemisták. A szónoklatok és *Sinkovits Imre* szavalata után a tömeg visszaindult a Margit-hídon a Parlament elé. Mi csak a Kossuth-szobor mögé jutottunk be. Itt skandáltuk a jelszavakat, hallgattuk a szónoklatokat és vártuk a történéseket. Egy történész évfolyamtársunk azt kérdezte: „Lehet, hogy mi leszünk a márciusi ifjak?” Nem tudtuk, mit hoz a jövő. A ránk oltott lámpák alatt, a tér sötétjében el-ellobbanó papírfáklyák fényében várakoztunk...

Áprilisban indult újra az egyetem. Ezalatt a kollégisták gyakrabban belesodródtak a további eseményekbe, s közülük ketten október 25-én a Parlament előtt a Rákóczi-szobor tövében súlyosan megsebesültek. Azóta több interjú készült velük. Áprilisban szinte mindenkit újra láttunk, s öt év múlva együtt fejeztük be az egyetemet. A tanszék segítségével szinte mindenki könyvtárban helyezkedett el.

KOVÁCS ILONA

Az ötödév végén, az államvizsga napján, kilépve a vizsgáztató bizottság ajtaján, a fáradtság és öröm felröpített a IV. emeletre, tanszékünk folyosójára. Itt volt az évfolyamok kedvenc gyülekezőhelye, a tanszéki olvasó, a Dunára néző kőkorlátú teraszával, a budai oldal panorámájával. Itt mindenki megfordult, ismertük egymást, alsósok és felsősök. Érdekes szellemi viták, baráti beszélgetések, csendes készülések és hangos nevetések színhelye volt. Most nem volt itt senki, hisz nekem – az elfogultság csapdáját elkerülendő – mindig idegen bizottságok előtt kellett vizsgáznom, lévén a tanszékvezető, az Édesapám. Besütött a nap, könnyes szemmel néztem körül, lelkemben a boldog öt év gazdagító emlékével.